

Martin Glajch ZÁVĚREČNÉ VYROVNÁNÍ*

I. ÚVOD

Závěrečné vyrovnání umožňuje účastníkovi finančního trhu řídit úvěrové riziko protistrany obchodů uzavíraných tímto účastníkem s touto protistranou na takovém trhu (viz část II. níže). Závěrečné vyrovnání je tak užitečné pro všechny věřitele z takových obchodů zejména v případě úpadku nebo podobné finanční situace protistrany (viz část III. níže). Zvláštní pravidla navíc se uplatní na závěrečné vyrovnání s mezinárodním prvkem (viz část IV. níže). Konečně pro věřitele z řad regulovaných finančních institucí může být závěrečné vyrovnání užitečné i v případě, že úpadek protistrany nastane (viz část V. níže).

Účelem tohoto článku je poskytnout čtenáři praktický komentář k aktuální právní úpravě závěrečného vyrovnání. Tento článek nemá politicko-právní cíl zásadně změnit tuto právní úpravu.¹ V každém pří-

* Názory vyjádřené v tomto článku jsou osobními názory autora.

¹ Užitečným zdrojem inspirace pro případné změny aktuální právní úpravy závěrečného vyrovnání může být i modelový zákon o závěrečném vyrovnání

padě přivítám jakékoli podněty k takové změně nebo jakékoli kritické připomínky k tomuto článku, který čtenář může mít.²

Právní řád České republiky upravuje závěrečné vyrovnání od 1. ledna 2001.³ Tato úprava byla přesunuta do zákona č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu při přijetí tohoto zákona v roce 2004 (tento zákon v platném znění dále jen „zákon o podnikání na kapitálovém trhu“ nebo „z. p. k. t.“). Druhý odstavec § 1 z. p. k. t. stanoví, že tento zákon zapracovává též příslušné předpisy Evropské unie upravující závěrečné vyrovnání⁴ a upravuje právní režim závěrečného vyrovnání. Současné znění je účinné od 1. ledna 2016.⁵ Toto

a průvodce od ISDA z roku 2018 (*2018 ISDA Model Netting Act and Guide*), který je dostupný na www.isda.org

² V takovém případě mě prosím neváhejte kontaktovat na emailové adrese martin.glajch@gmail.com.

³ Bod 183 části první zákona č. 362/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁴ Odkazuje přitom na článek 23 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí a na články 7 a 8 směrnice o finančním zajištění.

⁵ § 193 (Závěrečné vyrovnání) z. p. k. t.:

(1) Závěrečné vyrovnání je ujednání smlouvy sjednané podle českého nebo zahraničního práva, a) které lze doložit písemně, popřípadě záznamem, který umožňuje reprodukci v nezměněné podobě, b) které se vztahuje na pohledávky smluvních stran, včetně příslušenství těchto pohledávek, které lze zajistit finančním zajištěním podle zákona upravujícího finanční zajištění, a na pohledávky, včetně příslušenství těchto pohledávek, z finančního zajištění nebo z obdobného právního vztahu podle zahraničního právní úpravy a c) podle kterého v případě, že nastane dohodnutá skutečnost, dojde k zániku a nahrazení dluhů, které odpovídají pohledávkám uvedeným v písmenu b), nebo k započtení dosud nesplatných, popřípadě i splatných, pohledávek podle písmene b) tak, že výsledkem bude jediná pohledávka jedné smluvní strany a jí odpovídající dluh druhé smluvní strany uhradit výslednou částku.

(2) Způsob ocenění pohledávek podle odstavce 1 písm. b), okamžik, ke kterému musí být toto ocenění provedeno, a způsob a doba plnění výsledné jediné pohledávky musí být obsahem závěrečného

znění transponuje zejména směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2002/47/ES o dohodách o finančním zajištění (tato směrnice v platném znění dále jen „směrnice o finančním zajištění“).⁶ Soudy České republiky však o závěrečném vyrovnání rozhodovaly jen výjimečně.⁷

V praxi se používá závěrečné vyrovnání sjednané jako součást standardních rámcových smluv. V České republice je takovým standardem vzor rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu vydaný Českou bankovní asociací (dále jen „ČBA“).⁸ Standardní rámcové smlouvy však nemusí vyhovovat všem účastníkům finančního trhu. Smluvní strany si tak mohou sjednat závěrečné vyrovnání i v jiné smlouvě. (např. banky mívají pro své klienty vlastní vzory rámcových smluv). Každý účastník finančního trhu by však měl dbát na to, aby závěrečné vyrovnání bylo sjednáno v souladu s ustanovením § 193 z. p. k. t. V opač-

ném případě by se takový účastník vystavoval právnímu riziku, že takové ujednání nebude vymahatelné v případě úpadku nebo podobné finanční situace protistrany.

II. DEFINICE ZÁVĚREČNÉHO VYROVNÁNÍ

První odstavec § 193 z. p. k. t. definuje závěrečné vyrovnání jako ujednání smlouvy. Definice tak předvídá existenci smlouvy, ale neklade na ni žádné požadavky. V praxi účastníci finančního trhu sjednávají dvoustranné smlouvy upravující vztahy z finančních obchodů uzavřených mezi těmito účastníky mimo regulované trhy.⁹ Taková smluvní úprava bývá relativně komplexní s tím, že závěrečné vyrovnání je jen jedním z ujednání v takové smlouvě, byť ujednáním klíčovým.¹⁰

Definice stanoví požadavky na formu závěrečného vyrovnání. Ujednání musí mít písemnou formu nebo může být zaznamenáno na trvalém nosiči informací.¹¹ V praxi je tak možné doložit závěrečné vyrovnání nejen písemnou smlouvou, ale i záznamem provedeným elektronickými prostředky, pokud tyto prostředky umožňují reprodukci předmětného ujednání v nezměněné podobě. Mezi takové elektronické prostředky mohou patřit různé

vyrovnání a nesmí být v rozporu se zvyklostmi na příslušném finančním trhu.

- (3) Rozhodnutí nebo jiný úkon soudu nebo správního orgánu, které se dotýká práv třetích osob a bylo přijato za účelem udržení nebo ozdravení finanční situace některé ze smluvních stran, popřípadě zákazu nebo omezení provedení určitých obchodů nebo převodu finančních prostředků některou ze smluvních stran, nemá vliv na závěrečné vyrovnání, jestliže závěrečné vyrovnání bylo uzavřeno před přijetím rozhodnutí nebo provedením jiného úkonu.
- (4) Odstavec 3 se neuplatní pro účinky úkonů spojených se zahájením insolvenčního řízení, vstupem do likvidace nebo zavedením nucené správy nebo s uplatněním opatření k řešení krize nebo odpisu a konverze odepisovatelných kapitálových nástrojů podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu nebo srovnatelného zahraničního právního předpisu; vyloučení těchto účinků upravují jiné zákony.

⁶ Viz nejen čl. 7 a 8 směrnice o finančním zajištění, ale i definice v čl. 1, odst. n) a recitály 5 a 14 této směrnice.

⁷ Např. NS 23 Cdo 3084/2007 nebo NS 27 Cdo 2564/2017.

⁸ Veřejně dostupná na <https://www.czech-ba.cz/cs/standard-ramcova-smlouva-o-obchodovani-na-financnim-trhu>

⁹ Derivátové smlouvy, k jejichž uzavření nedochází na regulovaném trhu, se uzavíraly „na přepážce“ (*over-the-counter* či *OTC*). Viz i definice „*OTC derivátu*“ nebo „*OTC derivátové smlouvy*“ v čl. 2, odst. 7 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 o *OTC* derivátech, ústředních protistranách a registrech obchodních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Ve vzoru rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu vydaném ČBA se jedná zejména o ujednání obsažená v článku 6 (Odstoupení) a článku 7 (Částka závěrečného vyrovnání).

¹¹ Pro definici trvalého nosiče dat viz § 2, odst. 1, písm. q) z. p. k. t.

elektronické systémy používané finančními institucemi.¹²

Definice nestanoví žádné požadavky na osobní rozsah závěrečného vyrovnání. Smlouvu obsahující takové ujednání tak mohou uzavřít kterékoli osoby, včetně osob právnických bez ohledu na to, zda je jejich činnost regulována zvláštním předpisem (např. banky), a osob fyzických bez ohledu na to, zda jednájí jako spotřebitelé.¹³ Úprava závěrečného vyrovnání se tak liší od úpravy finančního zajištění, která výslovně stanoví osoby oprávněné sjednat finanční zajištění.¹⁴ Například spotřebitelé takové oprávnění zásadně nemají, ledaže obchodují na úvěr (*margin trading*) nebo prodávají na krátko (*short selling*).¹⁵ Ačkoli definice nestanoví žádné požadavky na osobní rozsah závěrečného vyrovnání, při ujednávání závěrečného vyrovnání se spotřebitelem nebo slabší stranou mohou být relevantní omezení vyplývající ze zákonných ustanovení na ochranu spotřebitele nebo slabší strany ve smyslu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ nebo „obč. zák.“).¹⁶

Požadavky na věcný rozsah závěrečného vyrovnání jsou vymezeny přímým odk-

zem na úpravu finančního zajištění. Definice závěrečného vyrovnání totiž požaduje, aby se ujednání vztahovalo na pohledávky smluvních stran, které lze zajistit finančním zajištěním podle zákona upravujícího finanční zajištění. Ujednání by se zároveň mělo vztahovat i na pohledávky ze samotného finančního zajištění, aby i tyto pohledávky mohly vstoupit do závěrečného vyrovnání. Podle zákona č. 408/2010 Sb. o finančním zajištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním zajištění“ nebo „z. f. z.“) lze finančním zajištěním zajistit pouze pohledávku finančního charakteru.¹⁷ Zákon o finančním zajištění definuje pohledávku finančního charakteru jako pohledávku ze smluv, jejichž předmětem jsou peněžní prostředky, investiční nástroje, povolenky na emise skleníkových plynů nebo komodity, jakož i práva a pohledávky s těmito smlouvami související.¹⁸

Do definice pohledávek finančního charakteru spadají zejména pohledávky z derivátových obchodů, včetně většiny měnových, úrokových, akciových, komoditních a exotických derivátů. I kdyby některý derivátový obchod uzavřený mezi smluvními stranami nespadal do této definice, nemělo by to narušit závěrečné vyrovnání těchto stran ve vztahu k ostatním derivátovým obchodům uzavřeným mezi nimi. Riziko opačného právního výkladu je v praxi možné řídit například tak, že smluvní strany budou derivátové obchody, u nichž mají pochybnost o možnosti zahrnout je do závěrečného vyrovnání, uzavírat na základě rámcové smlouvy odlišné od rámcové smlouvy, na základě které uzavírají ostatní derivátové obchody, u nichž tyto strany takovou pochybnost nemají.

Zákon o finančním zajištění definuje repo obchody (*repurchase agreements*)

¹² Kirner, 2021. Ačkoli T. Kirner pojednává o sesterském institutu finančního zajištění, požadavky na formu doložení vzniku finančního zajištění upravené v ustanovení § 9, odst. 2 z. f. z. jsou obdobné požadavkům na formu doložení závěrečného vyrovnání upraveným v § 193, odst. 1, písm. a) z. p. k. t.

¹³ Pro definici spotřebitele viz § 419 obč. zák.

¹⁴ Viz § 7 z. f. z.

¹⁵ Zákon o finančním zajištění v § 4, odst. 4 stanoví, že při splnění dalších podmínek nepodnikající fyzická osoba může být poskytovatelem, jestliže je s přihlédnutím ke všem okolnostem zřejmé, že se finanční zajištění sjednává v souvislosti s poskytnutím úvěru nebo zápůjčky poskytovateli jako zákazníkovi za účelem umožnění obchodu s investičním nástrojem, na němž se příjemce jako úvěrující nebo zapůjčitel podílí.

¹⁶ Viz § 433 obč. zák. obecně nebo §§ 1799 až 1801 obč. zák., pokud jde o smlouvy uzavírané adhezním způsobem.

¹⁷ Viz § 6 z. f. z.

¹⁸ Viz § 2, písm. a) z. f. z.

jako prodej finančních nástrojů se současně sjednanou zpětnou koupí a koupí finančních nástrojů se současně sjednaným zpětným prodejem.¹⁹ Zákon o finančním zajištění dále stanoví, že finanční zajištění má povahu (a) zástavního práva k finančnímu kolaterálu nebo (b) převodu finančního kolaterálu ve prospěch jeho příjemce.²⁰ K bodu (b) uvádí, že k převodu finančního kolaterálu dochází zpravidla na základě dohody o zpětném převodu finančního kolaterálu po splnění závazku, a dodává, že v případě finančních nástrojů pak též v rámci repo obchodu.²¹ U pohledávek z repo obchodů tak může být teoretickou otázkou, které pohledávky jsou (zajišťovanými) pohledávkami finančního charakteru a které pohledávky jsou pohledávkami ze samotného finančního zajištění. Z hlediska praktického však není pochyb, že pohledávky z repo obchodů lze zahrnout do závěrečného vyrovnání.

Zákon o finančním zajištění nedefinuje zápůjčky cenných papírů (*securities lending*, včetně *stock loans*) a upravuje tyto obchody jen okrajově. Nečiní tak ani směrnice o finančním zajištění. Přesto se domnívám, že z hlediska praktického lze do závěrečného vyrovnání zahrnout i pohledávky ze zápůjček cenných papírů. I u pohledávek z těchto obchodů může být teoretickou otázkou, které pohledávky jsou (zajišťovanými) pohledávkami finančního charakteru a které pohledávky jsou pohledávkami ze samotného finančního zajištění.

Zákon o finančním zajištění definuje i úvěrové pohledávky. Tato definice byla

transponována ze směrnice o finančním zajištění, do které se však dostala až její novelou.²² Evropská centrální banka rozhodla o zavedení pohledávek z úvěru jako způsobilého typu zajištění pro úvěrové operace Eurosystemu s účinností od 1. ledna 2007. Využíváním pohledávek z úvěru měla novela zvětšit skupinu dostupného zajištění.²³ Úvěrové pohledávky tak sice byly výslovně upraveny v kontextu finančního zajištění, ale pro účely vymezení finančního kolaterálu (jako předmětu zajištění), nikoli pro účely definice (zajišťovaných) pohledávek finančního charakteru. I proto se domnívám, že pohledávky z úvěrových obchodů nejsou pohledávkami finančního charakteru ve smyslu zákona o finančním zajištění. Nelze je tak zajistit finančním zajištěním, a proto je nelze zahrnout do závěrečného vyrovnání (jinak než jako finanční kolaterál).²⁴ Hlavní důvody pro mou domněnku však spočívají v tom, že finanční zajištění a závěrečné vyrovnání jsou provázané instituty používané k řízení úvěrového rizika protistrany tam, kde úvěrové riziko je funkcí vývoje na finančním trhu. Závěrečné vyrovnání plní svou funkci v případě, že smluvní strany mezi sebou uzavřely více obchodů, u nichž navíc není předem jasné, která strana bude dlužníkem (a poskytovatelem finančního zajištění) a která strana bude věřitelem (a příjemcem finančního zajištění). Ačkoli i na úvěrovém trhu může být mezi smluvními stranami uzavřeno více obchodů, u každého z nich je předem

¹⁹ Viz § 2, písm. b) z. f. z.

²⁰ Zákon o finančním zajištění v § 4, odst. 5 zakazuje bankám a obchodníkům s cennými papíry přijímat od svých zákazníků, kteří nejsou profesionálními zákazníky podle zákona upravujícího podnikání na kapitálovém trhu, finanční zajištění, které má povahu převodu finančního kolaterálu.

²¹ Viz § 4 z. f. z.

²² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/44/ES ze dne 6. května 2009, kterou se mění směrnice 98/26/ES o neodvolatelnosti zúčtování v platebních systémech a v systémech vypořádání obchodů s cennými papíry a směrnice 2002/47/ES o dohodách o finančním zajištění, pokud jde o propojené systémy a pohledávky z úvěru.

²³ Viz recitál 5 směrnice uvedené výše v poznámce č. 22.

²⁴ Obdobně Husták, 2012.

jasné, která strana bude věřitelem a která strana bude dlužníkem.²⁵ Za výjimku považují úvěry nebo zápůjčky poskytnuté zákazníkovi bankou nebo obchodníkem s cennými papíry za účelem umožnění obchodu s investičním nástrojem, na němž se úvěrující nebo zapůjčitel podílí (*margin trading* nebo *short selling*). Ze zákona o finančním zajištění dovozují, že pohledávky banky nebo obchodníka s cennými papíry z těchto úvěrů a zápůjček lze zajistit finančním zajištěním, a proto lze do závěrečného vyrovnání zahrnout i pohledávky z těchto úvěrů nebo zápůjček. Ačkoli i u těchto úvěrových obchodů je předem jasné, že dlužníkem bude zákazník, vnímám, že v praxi banky nebo obchodníci s cennými papíry při poskytování těchto úvěrů nebo zápůjček spoléhají na (finanční) zajištění spíše než na úvěruschopnost zákazníka.

Z hlediska politicko-právního je zajímavou otázkou, proč u tak provázaných institutů jako závěrečné vyrovnání a finanční zajištění je osobní rozsah upraven odlišně a věcný rozsah shodně. Otázka je o to zajímavější, že vymezení věcného rozsahu závěrečného vyrovnání přímým odkazem na úpravu finančního zajištění přinesl právě zákon č. 409/2010 Sb. o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o finančním zajištění. Zákodárce tímto zákonem mohl osobní a věcný rozsah závěrečného vyrovnání a finančního zajištění sjednotit

výslovně nebo jinak.²⁶ Vzhledem k tomu, že zákonodárce tak neučinil, mám za to, že sjednotil jen věcný rozsah závěrečného vyrovnání a finančního zajištění.

Z hlediska praktického je proto důležité, že závěrečné vyrovnání si mohou ujednat kterékoli dvě osoby ve vztahu k pohledávkám způsobilým podle zákona o finančním zajištění. Pokud by si však jedna nebo obě osoby chtěly tyto pohledávky zajistit finančním zajištěním, budou muset zkoumat, zda je příslušný poskytovatel zajištění způsobilý takové zajištění poskytnout. Finanční zajištění je totiž omezené na způsobilé protistrany a způsobilé pohledávky, jakož i na způsobilý kolaterál. Naopak závěrečné vyrovnání je (kromě dalších omezení v ustanovení § 193 z. p. k. t.) omezeno jen objektivním kritériem způsobilých pohledávek, nikoli subjektivním kritériem protistran. I se spotřebitelem je tak možné v rámcové smlouvě ujednat závěrečné vyrovnání, ale pohledávky z obchodů uzavřených v rámci takové smlouvy už nemusí být možné zajistit finančním zajištěním. Spotřebitel by sice mohl zajistit své pohledávky obecným zajištěním v režimu občanského zákoníku,²⁷ ale protistrana takového spotřebitele by tak přišla o výhody režimu zákona o finančním zajištění. Výhody tohoto režimu spočívají nejen v jednodušším sjednání a vzniku finančního zajištění, ale i v jednodušším výkonu práva na uspokojení z finančního kolaterálu, a to jak v běžné situaci, tak ze-

²⁵ Základní ustanovení v § 2395 obč. zák. stanoví, že smlouvou o úvěru se úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Úvěrující je tak nejdříve dlužníkem. Věřitelem se stává, když úvěrovaný požádá o čerpání úvěru a úvěrující této žádosti vyhoví. V praxi však úvěrující řídí úvěrové riziko úvěrovaného tak, že podmiňuje čerpání úvěru tím, že nenastal případ porušení či jiná dohodnutá skutečnost.

²⁶ Návěti definice závěrečného vyrovnání mohlo znít například takto: „Závěrečné vyrovnání je ujednání smlouvy sjednané mezi stranami, které jsou oprávněné sjednat finanční zajištění, podle českého nebo zahraničního práva...“

²⁷ ČBA za tímto účelem vydala nejen vzor rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu pro spotřebitele, ale i vzor samostatné smlouvy o zřízení zástavního práva a udržování zajištění, která má být uzavírána k této rámcové smlouvě mimo režim zákona o finančním zajištění.

jména při úpadku nebo podobné finanční situaci poskytovatele finančního zajištění (podrobněji viz část III. níže).²⁸

Z hlediska teoretického je zajímavé, že zejména derivátové obchody jsou smlouvami odvážnými ve smyslu občanského zákoníku.²⁹ Z odvážných smluv občanský zákoník výslovně upravuje pojištění, jakož i sázku, hru a los. Pokud by derivátové obchody byly považovány za sázku, hru nebo los, mělo by to zásadní soukromoprávní důsledky, neboť pohledávky z těchto obchodů by nebyly ani vymahatelné, ani zajistitelné.³⁰ Ustanovení o sázce, hře a losu se však nepoužijí, byla-li smlouva uzavřena na komoditní burze, na regulovaném trhu, v mnohostranném obchodním systému anebo jedná-li se o smlouvu mezi podnikateli a jejím předmětem je investiční nástroj podle zákona upravujícího podnikání na kapitálovém trhu.³¹ Pokud by derivátové obchody byly považovány za pojištění,³² mělo by to spíše regulatorní důsledky, neboť pojišťný trh je regulován zákonem č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pojišťovnictví“ nebo „zákon o pojišťovnictví“), a kapitálový trh je regulován zákonem o podnikání na kapitálovém trhu.

Definice v prvním odstavci § 193 z. p. k. t. stanoví požadavky na obsah zá-

věrečného vyrovnání ve spojení s druhým odstavcem téhož ustanovení. Samotná definice závěrečného vyrovnání vyžaduje dohodu ohledně (a) skutečnosti, při které se ujednání uplatní, a (b) způsobu dosažení požadovaného výsledku v podobě jediné pohledávky. Druhý odstavec § 193 z. p. k. t. potom stanoví, že obsahem závěrečného vyrovnání musí být (c) způsob ocenění pohledávek a okamžik, ke kterému musí být toto ocenění provedeno, jakož i (d) způsob a doba plnění výsledné jediné pohledávky.

Definice nestanoví žádné požadavky na skutečnost, při které se závěrečné vyrovnání uplatní. Ze směrnice o finančním zajištění lze dovodit, že si strany mají dohodnout událost neplnění nebo jakoukoli podobnou událost rozhodnou pro vymáhání práv ze závěrečného vyrovnání.³³ V praxi je důležité dělení na (a) události neplnění (*events of default*), kdy má právo uplatnit závěrečné vyrovnání druhá smluvní strana, a (b) jiné rozhodné události pro vymáhání (*enforcement events*), kdy má právo uplatnit závěrečné vyrovnání smluvní strana dotčená takovou událostí nebo druhá smluvní strana, případně obě.³⁴ U událostí spojených s úpadkem si smluvní strany mohou dohodnout, že účinky závěrečného vyrovnání nastanou

²⁸ O výhodách režimu finančního zajištění viz také Kirner, 2021.

²⁹ Podle § 2756 obč. zák. se jedná se o smlouvu odvážnou, závisí-li podle ujednání stran prospěch, anebo nepospěch alespoň jedné ze smluvních stran na nejisté události. Podle § 2757 obč. zák. se pro závazky z odvážných smluv nepoužijí ustanovení o změně okolností (§ 1764 až 1766 obč. zák.) a neúměrném zkrácení (§ 1793 až 1795 obč. zák.).

³⁰ Viz § 2874 a § 2878 obč. zák.

³¹ Viz § 2880 obč. zák., pokud jde o sázku, § 2881 obč. zák., pokud je o hru, a § 2882 obč. zák., pokud jde o los.

³² V souvislosti s pojištěním jde zejména o úvěrové deriváty, které patří mezi nástroje umožňující přenos úvěrového rizika ve smyslu § 3, odst. 1, písm. e) z. p. k. t.

³³ Z hlediska právní teorie je právní skutečnost pojem širší a zahrnuje nejen právní událost, ale i právní jednání. Nicméně, mám za to, že smluvní strany si mohou dohodnout nejen objektivní právní události (např. úpadek smluvní strany nebo daňová událost), ale i subjektivní právní jednání (např. protistrana podá návrh na zahájení insolvenčního řízení proti sobě samé) či absenci takového jednání (např. protistrana nesplní svou platební povinnost vůči třetí straně – tzv. *cross-default*).

³⁴ Vzor rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu vydaný ČBA používá termíny případ porušení a změna okolností (odkaz viz poznámka č. 8 výše). Vzor rámcové smlouvy z roku 2002 vydaný ISDA používá termíny *event of default* a *termination event* (odkaz viz poznámka č. 97 níže).

automaticky. V takovém případě se smluvní stranou mohou dohodnout i na tom, že účinky závěrečného vyrovnání nastanou k okamžiku bezprostředně předcházejícímu předmětné události.³⁵ Pro účely českého insolvenčního práva však takové dohody o automatickém závěrečném vyrovnání není potřeba.

Definice dále požaduje, aby výsledkem závěrečného vyrovnání byla jediná pohledávka jedné smluvní strany a jí odpovídající dluh druhé smluvní strany uhradit výslednou částku. K dosažení tohoto výsledku definice předvídá dva způsoby: (i) zánik a nahrazení dluhů, které odpovídají pohledávkám smluvních stran, nebo (ii) započtení dosud nesplatných, popřípadě i splatných, pohledávek smluvních stran. Závěrečné vyrovnání obsažené ve vzoru rámcové smlouvy vydaném *International Swaps and Derivatives Association, Inc.* (tato asociace dále jen „ISDA“) je postaveno na prvním způsobu a využívá přímo privativní novaci.³⁶ Závěrečné vyrovnání obsažené ve vzoru rámcové smlouvy vydaném ČBA je postaveno rovněž na prvním způsobu, ale nepřímou v tom smyslu, že k zániku dluhů využívá institutu odstoupení.³⁷

Druhý odstavec § 193 z. p. k. t. nestanoví pozitivní požadavky ani na způsob ocenění pohledávek nebo na okamžik, ke kterému musí být toto ocenění provedeno, ani na způsob či dobu plnění výsledné jediné pohledávky. Stanoví však negativ-

ní požadavek tím, že způsob a okamžik ocenění pohledávek vstupujících do závěrečného vyrovnání, jakož i způsob a doba plnění pohledávky vystupující ze závěrečného vyrovnání nesmí být v rozporu se zvyklostmi na příslušném finančním trhu. Klíčovým zdrojem zvyklostí na příslušném finančním trhu budou standardní rámcové smlouvy používané na takovém trhu.³⁸ Vymezíme-li příslušný trh produktově, bude zvyklostí na derivátovém trhu zejména závěrečné vyrovnání obsažené ve vzoru rámcové smlouvy vydaném ISDA. Vymezíme-li příslušný trh geograficky, bude českou zvyklostí zejména závěrečné vyrovnání obsažené ve vzoru rámcové smlouvy vydaném ČBA. V případě nesouladu konkrétního závěrečného vyrovnání se zvyklostmi na příslušném finančním trhu může být takové ujednání stále platné.³⁹ V insolvenčním řízení nebo v podobných finančních situacích však takové ujednání nebude vymahatelné jako závěrečné vyrovnání. Ta smluvní strana, která by byla věřitelem jediné výsledné pohledávky, tak nebude požívat ochrany, které by v tomto řízení či podobné situaci požívala, kdyby příslušné ujednání v souladu s tržními zvyklostmi bylo a splňovalo tak tento požadavek na závěrečné vyrovnání.

III. ZÁVĚREČNÉ VYROVNÁNÍ V ÚPADKU A PODOBNÝCH FINANČNÍCH SITUACÍCH

Pro věřitele z obchodů na finančním trhu je klíčové, aby závěrečné vyrovnání bylo vymahatelné v případě úpadku pro-

³⁵ Viz čl. 6, odst. 1, písm. (b) vzoru rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu vydaného ČBA nebo článek 6, odst. (a) vzoru rámcové smlouvy z roku 2002 vydaného ISDA.

³⁶ Viz čl. 6, písm. (c), odst. (ii) vzoru rámcové smlouvy z roku 2002 vydaného ISDA. Novace je upravena v § 1902 obč. zák. Občanský zákoník se však na tuto rámcovou smlouvu neuplatní, protože ta se zpravidla řídí anglickým právem nebo právem státu New York.

³⁷ Viz článek 6, odst. 4 obecných ustanovení vzoru rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu vydaného ČBA.

³⁸ Obdobně Husták, 2012.

³⁹ Obecně lze obchodní zvyklosti i vyloučit. Viz § 558, odst. 2 obč. zák., který stanoví, že v právním styku podnikatelů se přihlíží k obchodním zvyklostem zachovávaným obecně, anebo v daném odvětví, ledaže to vyloučí ujednání stran nebo zákon.

ti strany.⁴⁰ Zahájené insolvenční řízení může v provedení závěrečného vyrovnání bránit, a to řadou pravidel typicky obsažených v předpisech insolvenčního práva, ať již jde o pravidla regulující vypořádání nesplněných smluv, omezující započtení pohledávek nebo vylučující účinnost tzv. *ipso facto* ujednání (tedy ujednání, podle kterých se se zahájením insolvenčního řízení či s rozhodnutím o úpadku automaticky spojuje nějaký smlouvou stanovený následek, potenciálně nepříznivý pro insolventní stranu, zpravidla ukončení smlouvy).⁴¹

Ze čtvrtého odstavce § 193 z. p. k. t. vyplývá, že vyloučení účinků výše uvedených pravidel na závěrečné vyrovnání upravuje zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“ nebo „IZ“) nikoli odstavec třetí § 193 z. p. k. t. Insolvenční zákon se uplatní na většinu právnických i fyzických osob s výjimkou právnických osob, na které se nevztahuje vůbec⁴² nebo po dobu, po kterou jsou nositelem některé z licencí uvedených v insolvenčním zá-

koně.⁴³ Mezi nositele těchto licencí patří zejména finanční instituce, včetně bank, spořitelních a úvěrních družstev, obchodníků s cennými papíry, pojišťoven a zajišťoven.⁴⁴ Výjimkou z výjimky však insolvenční zákon stanoví, že na obchodníky s cennými papíry lze insolvenční zákon použít i po dobu, po kterou jsou nositelem povolení k poskytování investičních služeb.⁴⁵ Já se však domnívám, že ani na obchodníky s cennými papíry by se insolvenční zákon neměl vztahovat po dobu, po kterou jsou nositelem takového povolení. Na obchodníky s cennými papíry, kteří mají povinnost mít minimální počáteční kapitál alespoň 730 000 EUR, by se po tu dobu měl vztahovat zákon 374/2015 Sb. o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu, v platné znění (dále jen „zákon o ozdravných postupech a řešení

⁴⁰ Úpadek je typickou událostí, kterou si strany dohodnou jako událost rozhodnou pro vymáhání práv ze závěrečného vyrovnání.

⁴¹ Richter, 2017, podkapitola 5.7. a Sprinz, 2020, podkapitola III.1. V této podkapitole P. Sprinz podává přehled ustanovení insolvenčního zákona, která by mohla bránit v provedení závěrečného vyrovnání. Zároveň potvrzuje, že závěrečné vyrovnání je proti těmto ustanovením „imunizováno“ § 366, odst. 2 IZ, který stanoví, že ustanovení insolvenčního zákona na závěrečné vyrovnání vliv nemají.

⁴² Podle § 6, odst. 1 IZ nelze tohoto zákona použít, jde-li o a) stát, b) územní samosprávný celek, c) Českou národní banku, d) Všeobecnou zdravotní pojišťovnu České republiky, e) Garanční systém finančního trhu a jím spravované fondy, f) Garanční fond obchodníků s cennými papíry, g) veřejnou vysokou školu, nebo h) právnickou osobu, jestliže stát nebo vyšší územní samosprávný celek před zahájením insolvenčního řízení převzal všechny její dluhy nebo se za ně zaručil.

⁴³ Podle § 6, odst. 2 IZ nelze tohoto zákona použít, jde-li o a) finanční instituci, po dobu, po kterou je nositelem licence nebo povolení podle zvláštních právních předpisů, upravujících její činnost; toto se nevztahuje na obchodníka s cennými papíry, b) zdravotní pojišťovnu zřízenou podle zvláštního právního předpisu, po dobu, po kterou je nositelem povolení k provádění veřejného zdravotního pojištění, c) politickou stranu nebo politické hnutí v době vyhlášených voleb podle zvláštního právního předpisu.

⁴⁴ Viz § 2, písm. k) IZ.

⁴⁵ Tato výjimka z výjimky byla do insolvenčního zákona vložena zákonem č. 375/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu a v souvislosti s úpravou systému pojištění vkladů. Důvodová zpráva k tomuto zákonu uvádí: „Tato změna souvisí s čl. 117 odst. 1 BRRD, který rozšiřuje působnost směrnice 2001/24/EC upravující reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí na OCP ve smyslu definice bodu 2 článku 4 odst. 1 nařízení CRR a navazuje na nové znění § 2 písm. k) IZ. Současná úprava vylučuje při splnění stanovených podmínek vedení řízení proti některým subjektům. Na rozdíl od bank a spořitelních či úvěrních družstev, u nichž je touto podmínkou držení licence, může být vůči OCP vedeno řízení i v případě, kdy je nadále nositelem povolení. V tomto smyslu je tedy nezbytné, aby se výjimka z působnosti zákona podle § 6 odst. 2 písm. a) IZ neuplatnila vůči OCP.“

krize na finančním trhu“ nebo „zák. o řešení krize“).⁴⁶ Na obchodníky s cennými papíry, kteří nemají takovou povinnost, by se po tu dobu měla uplatnit nucená správa podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu (viz níže v této části III).

Insolvenční zákon v hlavě III části druhé obsahuje zvláštní ustanovení o vyloučení účinků insolvenčního zákona. Jedním z nich je druhý odstavec § 366 IZ, který stanoví, že ustanovení insolvenčního zákona nemají vliv na závěrečné vyrovnání podle zákona upravujícího podnikání na kapitálovém trhu, jestliže závěrečné vyrovnání bylo uzavřeno před zahájením insolvenčního řízení.⁴⁷ Okamžik uzavření závěrečného vyrovnání vykládám jako okamžik sjednání závěrečného vyrovnání (tj. uzavření smlouvy, jejíž součástí je toto ujednání). Je škoda, že zákonodárce místo slovesa „uzavřít“ nepoužil slovesa „sjednat“, které by bylo konzistentní s návěťím definice závěrečného vyrovnání. Ale výklad, podle kterého by okamžikem uzavření závěrečného vyrovnání byl okamžik, kdy došlo k uplatnění práv ze závěrečného vyrovnání (tj. k uzavření pozic z transakcí sjednaných v rámci smlouvy), by zna-

menal, že zvláštní ustanovení o vyloučení účinků insolvenčního zákona by účinky tohoto zákona vlastně nevylučovala. Takový absurdní výklad by byl navíc v rozporu se směrnicí o finančním zajištění.⁴⁸

Insolvenční řízení se zahajuje dnem, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu.⁴⁹ Zahájení insolvenčního řízení oznámí insolvenční soud vyhláškou, kterou zveřejní nejpozději do dvou hodin poté, kdy mu došel insolvenční návrh podaný dlužníkem. Jestliže insolvenční návrh podaný dlužníkem insolvenčnímu soudu dojde v době, kdy do skončení úředních hodin insolvenčního soudu zbývají méně než dvě hodiny, nebo ve dnech pracovního klidu, zveřejní insolvenční soud tuto vyhlášku nejpozději do dvou hodin po zahájení úředních hodin nejbližšího pracovního dne insolvenčního soudu.⁵⁰ Účinky zahájení insolvenčního řízení nastávají okamžikem zveřejnění vyhlášky, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení, v insolvenčním rejstříku.⁵¹

Insolvenční návrh podaný věřitelem však insolvenční soud předběžně posuzuje. Má-li insolvenční soud důvodné pochybnosti o důvodnosti insolvenčního návrhu podaného věřitelem, rozhodne, že insolvenční návrh ani jiné dokumenty v insolvenčním spise se v insolvenčním rejstříku nezveřejňují. Toto rozhodnutí učiní neprodleně, nejpozději do konce nejbližšího následujícího pracovního dne po podání insolvenčního návrhu.⁵² Insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud následně odmítne tehdy, je-li zjevně bezdůvodný. Toto rozhodnutí učiní rovněž

⁴⁶ Viz § 2, odst. 1, písm. b) zák. o řešení krize, podle kterého se institucí rozumí osoba podle čl. 4 odst. 1 bodu 2 nařízení o obezřetnostních požadavcích, která má povinnost mít minimální počáteční kapitál alespoň 730 000 EUR.

⁴⁷ Tato ochrana závěrečného vyrovnání nebyla dotčena ani zákonem č. 191/2020 Sb. o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastnící se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 177/2020 Sb. o některých opatřeních v oblasti splácení úvěrů v souvislosti s pandemií COVID-19 výslovně stanoví, že se nepoužije, mimo jiné, na úvěr určený k obchodu s investičním nástrojem, ani na investiční nástroj, závazek, jehož předmětem je investiční nástroj, nebo závazek, z něhož vzniká pohledávka finančního charakteru podle zákona o finančním zajištění, která je zajištěna finančním zajištěním.

⁴⁸ Viz článek 7, odst. 1 směrnice o finančním zajištění. Shodně Richter, 2017, podkapitola 5.7 a Sprinz, 2020, podkapitola III.3.

⁴⁹ Viz § 97, odst. 1 IZ.

⁵⁰ Viz § 101, odst. 1 IZ.

⁵¹ Viz § 109, odst. 4 IZ.

⁵² Viz § 100a, odst. 1 IZ.

neprodleně, nejpozději do 7 dnů poté, co byl insolvenční návrh podán.⁵³ Mezi podáním insolvenčního návrhu a zveřejněním vyhlášky tak může uplynout i týden. Může tedy být otázkou, zda je závěrečné vyrovnání chráněno, jen když bude sjednáno před podáním insolvenčního návrhu věřitelem, nebo postačí, bude-li sjednáno před zveřejněním vyhlášky v insolvenčním rejstříku.

Insolvenční zákon nenabízí přímou odpověď ve vztahu k závěrečnému vyrovnání. Ve vztahu k finančnímu zajištění insolvenční zákon upravuje obdobnou časovou podmínku jako u závěrečného vyrovnání, když stanoví, že ustanovení tohoto zákona nemají vliv na výkon práv a splnění povinností vyplývajících z ujednání o finančním zajištění, jestliže finanční zajištění bylo sjednáno (a vzniklo) před zahájením insolvenčního řízení. Navíc však insolvenční zákon upřesňuje, že časová podmínka je splněna i v případě, že finanční zajištění bylo sjednáno (nebo vzniklo) v den zahájení insolvenčního řízení, avšak až poté, co tato skutečnost nastala, ledaže příjemce finančního kolaterálu o takové skutečnosti věděl nebo vědět měl a mohl. Skutečnost, že zahájení insolvenčního řízení bylo zveřejněno v insolvenčním rejstříku, sama o sobě neznamená, že o zahájení insolvenčního řízení příjemce finančního kolaterálu věděl nebo vědět měl a mohl.⁵⁴

Výše uvedené upřesnění časové podmínky je transpozicí směrnice o finančním zajištění. Jak ve směrnici o finančním zajištění, tak v insolvenčním zákoně je časová podmínka takto vymezena jen ve vztahu k finančnímu zajištění s tím, že je chráněno jak sjednání finančního zajištění (tj. uzavření smlouvy), tak vznik finančního zajištění (tj. poskytnutí finančního

kolaterálu na základě uzavřené smlouvy). Vzhledem k provázanosti finančního zajištění a závěrečného vyrovnání se domnívám, že by se časová podmínka měla vykládat obdobně i pro závěrečné vyrovnání.

I u finančního zajištění však zůstává otázkou, zda je chráněno pouze do konce dne, kdy byl podán insolvenční návrh, nebo až do konce dne, kdy byla zveřejněna vyhláška v insolvenčním rejstříku.

Sdílím názor,⁵⁵ že závěrečné vyrovnání (i finanční zajištění) by mělo být chráněno až do konce dne, kdy byla zveřejněna vyhláška v insolvenčním rejstříku. Směrnice o finančním zajištění sice chrání dohody o finančním zajištění uzavřené jen v den zahájení „likvidačního řízení či reorganizačních opatření.“ Nicméně, směrnice o finančním zajištění zároveň předpokládá, že takové likvidační řízení či taková reorganizační opatření jsou zahájena až vydáním „příkazu nebo rozhodnutí o takovém zahájení“ (*the order or decree making that commencement*),⁵⁶ tj. úkonem soudu zejména. Takovým úkonem českého insolvenčního soudu by měla být právě vyhláška o zahájení insolvenčního řízení. V praxi tato vyhláška sice může být vydána ten samý den, kdy bylo zahájeno insolvenční řízení, ale nemusí tomu tak být z důvodů uvedených výše (tj. insolvenční návrh podaný pozdě odpoledne nebo o víkendu může být zveřejněn až nejbližší pracovní den a věřitelský návrh může být soudem předběžně posuzován dokonce několik dní). Žádný z nich však neodůvodňuje, aby v tomto mezidobí nebylo závěrečné zajištění (či finanční zajištění) chráněno.

⁵⁵ Obdobně Richter, 2017, podkapitola 5.7, Sprinz, 2020, podkapitola III.3 a Kirner, 2021, podkapitola III.3. U této otázky vděčím T. Richterovi za konzultaci s tím, že za případnou špatnou odpověď na tuto otázku však odpovídám já.

⁵⁶ Čl. 8, odst. 1, písm. a) směrnice o finančním zajištění.

⁵³ Viz § 128a, odst. 1 IZ.

⁵⁴ Viz § 366, odst. 1. písm. b) IZ.

Na druhou stranu, směrnice o finančním zajištění i insolvenční zákon výše uvedenou ochranu poskytují, ledaže příjemce finančního kolaterálu o zahájení insolvenčního řízení věděl nebo vědět měl a mohl. Směrnice o finančním zajištění váže tuto výjimku na vědomost protistrany o zahájení likvidačního řízení či reorganizačních opatření, nikoli na její vědomost o vydání příkazu nebo rozhodnutí o takovém zahájení.⁵⁷ Insolvenční zákon mezi pravidlem a výjimkou bohužel nerozlišuje a váže výše uvedenou výjimku na vědomost protistrany o zahájení insolvenčního řízení. Podle výslovné úpravy insolvenčního zákona skutečnost, že zahájení insolvenčního řízení bylo zveřejněno v insolvenčním rejstříku, sama o sobě neznamená, že o zahájení insolvenčního řízení příjemce finančního kolaterálu věděl nebo vědět měl a mohl. Domnívám se, že v souladu se směrnici o finančním zajištění má tato výslovná úprava chránit protistranu, která závěrečné vyrovnání sjednala s úpadcem i po zveřejnění insolvenčního návrhu v insolvenčním rejstříku. Tato ochrana trvá pouze do konce dne, kdy bylo oznámení zveřejněno, a je podmíněna tím, že protistrana o tomto oznámení nevěděla, ani vědět neměla či nemohla. Ale zároveň se domnívám, že tato výslovná úprava by neměla chránit protistranu, která by závěrečné vyrovnání s úpadcem sjednala v mezidobí mezi podáním insolvenčního návrhu a jeho zveřejněním v insolvenčním rejstříku, pokud by tato protistrana o podaném návrhu věděla nebo měla a mohla vědět z jiných zdrojů než z insolvenčního rejstříku.

Jinými slovy, mám-li insolvenční zákon vykládat v souladu se směrnici o finančním zajištění, docházím k jinému výkladu

⁵⁷ Srovnej odst. 1 a odst. 2 čl. 8 směrnice o finančním zajištění.

okamžiku zahájení insolvenčního řízení pro účely pravidla samotného (tj. ustanovení insolvenčního zákona nemají vliv na závěrečné vyrovnání, jestliže závěrečné vyrovnání bylo uzavřeno před zahájením insolvenčního řízení) a k jinému výkladu pro účely výkladu výjimky z tohoto pravidla (tj. ledaže protistrana o zahájení insolvenčního řízení věděla nebo vědět měla a mohla). Připomínám, že výše uvedenou výjimku jsem ve vztahu k závěrečnému vyrovnání dovodil pouze výkladem. Dávám ke zvážení, zda by nebylo vhodné úpravu závěrečného vyrovnání a finančního zajištění sjednotit a upřesnit v souladu s úpravou ve směrnici o finančním zajištění. Podle mého názoru by závěrečné vyrovnání sjednané účastníkem finančního trhu, který by věděl o insolvenčním návrhu vůči protistraně, nemělo být v případném insolvenčním řízení chráněno ani za současné úpravy. I kdyby chráněno bylo, mohlo by takové závěrečné vyrovnání být odporovatelné, a to zejména v případě, že by se jednalo o dlužnický insolvenční návrh nebo insolvenční návrh věřitelský, o kterém by už úpadce věděl.

S výhradou výše uvedené otázky by se zdálo, že smluvním stranám stačí sjednat závěrečné vyrovnání včas, neboť splněním časové podmínky by se na závěrečné vyrovnání nepoužilo žádné ustanovení insolvenčního zákona. Tato téměř absolutní nepoužitelnost insolvenčního zákona na závěrečné vyrovnání byla relativizována novelou tohoto zákona účinnou od 1. ledna 2011.⁵⁸ I na včas sjednané závěrečné vyrovnání se tak použijí ustanovení o (a)

⁵⁸ Viz § 366 odst. 3 IZ. Třetí odstavec relativizoval absolutní nepoužitelnost insolvenčního zákona i ve vztahu k finančnímu zajištění. Když se při další novelizaci s účinností od 3. ledna 2019 změnil první odstavec § 366 IZ, nebyl aktualizován odkaz ve třetím odstavci. Třetí odstavec tak chybně odkazuje na již neexistující písm. d) místo písm. b) prvního odstavce.

neplatnosti právních úkonů,⁵⁹ (b) neúčinnosti právních úkonů bez přiměřeného protiplnění, právních úkonů úmyslně zkracujících a právních úkonů zvýhodňujících⁶⁰ a (c) právních úkonech dlužníka, které učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení.⁶¹ V insolvenčním řízení tak mohou insolvenční správce a věřitelé napadat platnost nebo účinnost závěrečného vyrovnání, a to i v případě, že závěrečné vyrovnání bylo sjednáno před zahájením insolvenčního řízení.

Pokud jde o neúčinnost, právním úkonům bez přiměřeného protiplnění nebo právním úkonům zvýhodňujícím lze odporovat, byly-li učiněny v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení. Zvýhodňujícím právním úkonem se přitom rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.⁶² Domnívám se, že závěrečné vyrovnání by nemělo *per se* být zvýhodňujícím právním úkonem, neboť takový výklad by popíral účel institutu závěrečného vyrovnání.⁶³ I kdyby však insolvenční soud v konkrétním případě závěrečné vyrovnání považoval za zvýhodňující právní úkon, muselo

by se jednat o závěrečné vyrovnání, které dlužník sjednal v době, kdy byl v úpadku, nebo které vedlo k dlužníkovu úpadku. Pokud by však věřitel nebo insolvenční správce prokázal, že závěrečné vyrovnání bylo právním úkonem úmyslně zkracujícím, mohl by takovému ujednání odporovat, bylo-li učiněno v posledních pěti letech před zahájením insolvenčního řízení, a to bez ohledu na to, zda bylo sjednáno v době, kdy byl dlužník v úpadku, nebo zda vedlo k dlužníkovu úpadku.

Kromě insolvenčního zákona, odkazuje čtvrtý odstavec § 193 z. p. k. t. i na jiné zákony, a to ohledně účinků úkonů spojených (a) se vstupem do likvidace, (b) se zavedením nucené správy nebo (c) s uplatněním opatření k řešení krize nebo odpisu a konverze odepisovatelných kapitálových nástrojů podle zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu nebo srovnatelného zahraničního právního předpisu.

Účinky úkonů spojených se vstupem obchodní společnosti nebo družstva do likvidace na závěrečné vyrovnání upravoval obchodní zákoník.⁶⁴ Po zrušení obchodního zákoníku však tato úprava nepřešla ani do zákona o obchodních korporacích, ani do občanského zákoníku. Na druhou stranu účinky úkonů spojených se vstupem obchodních korporací (nebo právnických osob obecně) do likvidace nebrání uplatnění závěrečného vyrovnání.

Nucená správa obchodníků s cennými papíry je upravena v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu.⁶⁵ Ustanovení tohoto zákona upravující zavedení nucené správy obchodníka s cennými papíry, který není bankou, nemají vliv na splnění závěrečné-

⁵⁹ Viz § 231 a násl. IZ.

⁶⁰ Viz § 235 a násl. IZ.

⁶¹ Viz § 109 a násl. IZ.

⁶² Z § 240, odst. 3 a § 241, odst. 4 vyplývá, že odpůřící žalobou by bylo možné napadat závěrečné vyrovnání uzavřené v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení, pokud by dlužník uzavřel závěrečné vyrovnání s osobou, která s ním tvoří koncern.

⁶³ Obdobně P. Sprinz, 2020, podkapitola III.2. P. Sprinz uvádí, že závěrečné vyrovnání by teoreticky mohlo být shledáno jako odporovatelné za situace, kdy by bylo uzavřeno *ex post* ve vztahu k existujícím pozicím smluvních stran dlužníka a jeho věřitele za absence legitimního výhledu dalších obchodních vztahů. Poukazuje nicméně na nutnost posuzovat případ od případu tak, jak je nezbytné u všech skutkových podstat odporovatelnosti.

⁶⁴ Viz § 75c zákona 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon byl zrušen k 31. prosinci 2013.

⁶⁵ Viz § 138 a násl. z. p. k. t.

ho vyrovnání, jestliže závěrečné vyrovnání bylo uzavřeno před zavedením nucené správy.⁶⁶ Česká národní banka (dále jen „ČNB“) však může zavést nucenou správu jen u těch nebankovních obchodníků s cennými papíry, kteří mají omezené povolení k poskytování investičních služeb.⁶⁷ Na ostatní obchodníky s cennými papíry se uplatní zákon o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu.

Nucená správa investičních společností a investičních fondů je upravena v zákoně č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. i. s. i. f.“).⁶⁸ Nucená správa pojišťoven a zajišťoven je upravena v zákoně o pojišťovnictví.⁶⁹ Znění obou úprav je totožné se zněním úpravy nucené správy obchodníků s cennými papíry.

Nucená správa penzijních společností a penzijních fondů je upravena v zákoně č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o doplňkovém penzijním spoření“ nebo „z. d. p. s.“). Je-li rozhodnutím o zavedení nucené správy omezeno nakládání s majetkem, není tím dotčena možnost provést závěrečné vyrovnání podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu.⁷⁰ Zákon o doplňkovém penzijním spoření sice neobsahuje časovou podmínku, ale zavedením nucené správy penzijní společnosti přechází působnost představenstva penzijní společnosti na nuceného správce a pozastavuje se výkon funkcí orgánů penzijní společnosti.

⁶⁶ Viz § 138, odst. 3 z. p. k. t.

⁶⁷ Viz § 8a z. p. k. t. Jedná se obchodníky s cennými papíry, kteří nejsou bankou a mají poskytování investičních služeb omezené podle odstavců 2 až 9, takže jejich počáteční kapitál může být nižší než částka odpovídající 730 000 EUR.

⁶⁸ Viz § 586 z. i. s. i. f.

⁶⁹ Viz § 99, odst. 5 zák. o pojišťovnictví.

⁷⁰ Viz § 147, odst. 2 z. d. p. s.

Původní úprava nucené správy bank v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a nucené správy spořitelnic a úvěrních družstev v zákoně č. 87/1995 Sb., o spořitelnicích a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, byla nahrazena úpravou v zákoně o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu. Tato úprava se uplatní i na obchodníky s cennými papíry, kteří nemají omezené povolení k poskytování investičních služeb,⁷¹ jakož i na další povinné osoby.⁷² Tento zákon upravuje hned několik opatření k řešení krize těchto povinných osob, včetně přechodu činnosti na jinou osobu nebo odpisu či konverze odepisovatelných závazků.⁷³ Nově tento zákon upravuje i moratorium přecházející řešení takové krize.⁷⁴

V rámci moratoria nebo v souvislosti s výše uvedenými opatřeními dává zákon o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu ČNB pravomoc pozastavit výkon práva protistrany, jehož uplatněním dojde nebo může dojít k závěrečnému vyrovnání, pokud (a) je takové právo stanoveno ve smlouvě s povinnou osobou nebo právním předpisem a váže se ke smluvně nebo jinak určené právní skutečnosti a (b) trvá plnění povinností, které tvoří podstatu a účel této smlouvy, přičemž podmínky pozastavení jsou součástí výrokové části

⁷¹ Viz poznámka č. 67 výše.

⁷² Viz § 3 zák. o řešení krize.

⁷³ Rozbor jednotlivých opatření k řešení krize podle zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu není předmětem tohoto článku.

⁷⁴ Viz §§ 81a až 81c zák. o řešení krize. Tato ustanovení jsou účinná od 14. srpna 2021 na základě zákona č. 298/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 374/2015 Sb., o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

rozhodnutí nebo opatření obecné povahy. Tato pravomoc ČNB je omezena časově tím, že výkon práva na ukončení závazku uplatněním závěrečného vyrovnání může být pozastaven jen do konce pracovního dne nejbližší následujícího po dni zveřejnění tohoto pozastavení.

Před skončením výše uvedené lhůty lze takové právo na ukončení závazku vykonat, pouze pokud ČNB dotčené osobě oznámí, že práva a povinnosti z příslušné smlouvy nejsou předmětem (a) přechodu na jiný subjekt nebo (b) odpisu nebo konverze odepisovatelných závazků. Pokud by ČNB přijala opatření k řešení krize spočívající v přechodu pohledávek nebo dluhů, bylo by závěrečné vyrovnání chráněno tím, že nesmí dojít k přechodu pouze některých práv a povinností plynoucích ze závěrečného vyrovnání.⁷⁵ Pokud by práva a závazky z příslušné smlouvy přešly z povinné osoby na jiný subjekt, byla by smluvní protistrana oprávněna vykonat právo na ukončení závazku v souladu s podmínkami příslušné smlouvy pouze v případě, pokud ve vztahu k subjektu, který práva a povinnosti v důsledku přechodu nabyt, nastala nebo trvala dohodnutá skutečnost opravňující k ukončení závazku i po jejich postoupení.⁷⁶ Pokud by ČNB přijala opatření k řešení krize spočívající v odpisu nebo konverzi odepisovatelných závazků z derivátů, ČNB by odepsala nebo konvertovala takové závazky povinné osoby tak, že by ukončila tyto deriváty a provedla vzájemné započtení pohledávek smluvních stran v souladu s ujednáním o závěrečném vyrovnání nebo obdobným způsobem, aby výsledkem byla jedna pohledávka jedné smluvní strany a jí odpovídající dluh druhé smluvní strany

zaplatit výslednou částku.⁷⁷ Po skončení výše uvedené lhůty je protistrana oprávněna vykonat právo na ukončení závazku v souladu s podmínkami příslušné smlouvy, pokud ČNB tento závazek neodepsala nebo nekonvertovala.

Současně s uplatněním opatření k řešení krize může ČNB uplatnit i své doplňkové pravomoci, slouží-li to k naplnění účelu řešení krize. Mezi takové pravomoci patří i možnost (a) zrušit nebo změnit podmínky smlouvy, jejíž smluvní stranou je povinná osoba, nebo (b) zajistit postoupení takové smlouvy na nabyvatele.⁷⁸ ČNB je výslovně oprávněna odložit nejdéle o 18 měsíců, a to i opakovaně, splatnost odepisovatelných závazků povinné osoby.⁷⁹ Při případném postoupení smlouvy by však závěrečné vyrovnání bylo chráněno tím, že při uplatnění této doplňkové pravomoci nesmí dojít ke změně nebo zániku práv a povinností plynoucích ze závěrečného vyrovnání.⁸⁰

Vedle výše uvedených pravomocí ČNB zákon o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu výslovně zakazuje některá smluvní ujednání. Opatření k řešení krize, moratorium přecházející řešení krize a opatření k předcházení krizím uplatněné ČNB vůči povinné osobě v souladu s tímto zákonem nebo okolnost vzniklá v přímém důsledku uplatnění těchto opatření se pro účely smlouvy, jejíž stranou je tato povinná osoba, nepovažuje za skutečnost zakládající právo na ukončení závazku nebo za opatření insolvenčního řízení. I tento obecný zákaz je však podmíněn plněním smluvních povinností, které tvoří podstatu a účel této smlouvy.⁸¹

⁷⁷ Viz § 142 zák. o řešení krize.

⁷⁸ Viz § 164, odst. 1, písm. d) zák. o řešení krize.

⁷⁹ Viz § 164a zák. o řešení krize.

⁸⁰ Viz § 171, odst. 1, druhá věta zák. o řešení krize.

⁸¹ Viz § 168, odst. 1 zák. o řešení krize. § 169, odst. 3 zák. o řešení krize výslovně stanoví, že tento zákaz se

⁷⁵ Viz § 171, odst. 1, první věta a § 173, odst. 2, písm. d) zák. o řešení krize.

⁷⁶ Viz § 85 zák. o řešení krize.

Naopak zákon o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu některá smluvní ujednání výslovně požaduje. Povinná osoba je povinna zajistit, aby smluvní dokumentace odepisovatelného závazku obsahovala uznání skutečnosti, že ČNB má pravomoc odepsat nebo konvertovat tyto odepisovatelné závazky, a uvedení souhlasu věřitele odepisovatelných závazků se závazností odpisu nebo konverze těchto odepisovatelných závazků.⁸² Nově je povinná osoba povinna zajistit, aby finanční smlouva, kterou uzavírá, obsahovala i uznání skutečnosti, že tato finanční smlouva může podléhat pravomoci ČNB pozastavit nebo omezit práva a povinnosti (ať už v rámci moratoria přecházejícího řešení krize či v rámci opatření k řešení krize), a dále uznání skutečnosti, že smluvní strany jsou vázány zákazem některých smluvních ujednání.⁸³ Tyto povinnosti se nevztahují ke smluvní dokumentaci, která se řídí právem členského státu Evropské unie nebo státu, který je smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru.⁸⁴ Po Brexitu⁸⁵ se však vztahuje i ke smluvní dokumentaci, která se řídí anglickým právem (viz část IV. níže).

Ex ante je závěrečné vyrovnání zcela zohledněno při výpočtu minimálního požadavku na požadovaný poměr součtu kapitálu a odepisovatelných závazků povinné osoby (*minimum requirement for own funds and eligible liabilities* nebo *MREL*)

---

považuje za imperativní ustanovení podle Řím I.

⁸² Viz § 148, odst. 1 zák. o řešení krize.

⁸³ Viz § 81c, odst. 1 zák. o řešení krize.

⁸⁴ Viz § 149, odst. 1, písm. a) zák. o řešení krize a poznámka č. 83 výše.

⁸⁵ Viz sdělení Ministerstva vnitra č. 27/2020 Sb. ze dne 31. ledna 2020 o vyhlášení dne, kdy vstupuje v platnost dohoda o podmínkách vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku z Evropské unie Dohoda o vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku z Evropské unie a Evropského společenství pro atomovou energii.

k pasivům povinné osoby. Pro účely určení hodnoty odepisovatelného závazku z derivátu se u derivátu, který podléhá dohodě o vzájemném započtení pohledávek smluvních stran, určí odepisovatelné závazky povinné osoby vyplývající z tohoto derivátu jako by bylo provedeno toto započtení a takto určený odepisovatelný závazek povinné osoby je pak předmětem určení hodnoty odepisovatelného závazku z takového derivátu.⁸⁶

Pro banky, spořitelni a úvěrní družstva a příslušné obchodníky s cennými papíry je důležité z hlediska praktického i to, že přímo použitelný předpis Evropské unie⁸⁷ požaduje, aby povinné osoby vedly podrobné záznamy o finančních smlouvách, a stanoví minimální soubor informací o těchto smlouvách, které je nutné uchovávat v takových záznamech. Mezi finanční smlouvy patří nejen derivátové transakce, ale i repo obchody a zápůjčky cenných papírů, včetně rámcových dohod.⁸⁸

Pro výše uvedeném rozboru jiných zákonů, na které odkazuje čtvrtý odstavec § 193 z. p. k. t., krátce zmíním třetí odstavec § 193 z. p. k. t. Podle důvodové zprávy⁸⁹ k zákonu, kterým byl tento odstavec

---

⁸⁶ Viz § 135 zák. o řešení krize. Zákon č. 298/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 374/2015 Sb., o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, změnil požadavky na kapitál a způsobilé závazky (včetně *MREL*). Rozbor těchto změn není předmětem tohoto článku. Z důvodu těchto změn došlo k přesunu ustanovení upravujícího oceňování derivátových závazků z § 136 do § 135.

⁸⁷ Nařízení Komise v přenesené působnosti (EU) 2016/1712, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/59/EU, kterou se stanoví rámec pro ozdravné postupy a řešení krize úvěrových institucí a investičních podniků, pokud jde o regulační technické normy, které specifikují minimální soubor informací o finančních smlouvách, které by měly být obsaženy v podrobných záznamech, a okolnosti, za kterých by měl být požadavek uložen.

⁸⁸ Viz § 2, odst. 4, písm. a) a f) zák. o řešení krize.

⁸⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 409/2010 Sb. o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o finančním

novelizován, tvoří právě tento odstavce § 193 z. p. k. t. určité ohnisko právní úpravy závěrečného vyrovnání v tomto směru (obdobně jako ustanovení § 21, odst. 1 z. f. z. v případě finančního zajištění). Ochrana před účinky tam uvedených rozhodnutí nebo jiného úkonu soudu nebo správního orgánu je závěrečnému vyrovnání poskytována stejně jako v případě likvidace či nucené správy, pouze pokud bylo uzavřeno ještě předtím, než bylo dané rozhodnutí vydáno či jiný úkon soudu nebo správního orgánu proveden. Správním orgánem se rozumí orgán moci výkonné, orgán územních samosprávných celků nebo jiný orgán, právnická či fyzická osoba, pokud vykonává působnost v oblasti veřejné správy. Nelze sem proto řadit např. opatření státního zástupce přijatá v rámci přípravného řízení dle trestního řádu. Takové řízení se může týkat i právnické osoby podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Výše uvedená důvodová zpráva však zároveň uvádí, že vyloučení účinků těchto opatření na možnost provést závěrečné vyrovnání ovšem neznamená, že by byla jakkoli dotčena účinnost tohoto opatření jako takového na další obchodování či jinou činnost subjektů, jimž bylo uloženo. Možnost provést závěrečné vyrovnání se

---

zajištění zároveň uvádí, že toto obecné ustanovení řešící tuto problematiku bylo začleněno přímo do úpravy závěrečného vyrovnání v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu vzhledem ke zrušení ustanovení o vyloučení účinků uložení opatření omezujících oprávnění nakládat s majetkem či provádět určité činnosti v sektorových předpisech. Není zcela jasné, která zrušená ustanovení měla důvodová zpráva na mysli. Naopak, zákon č. 409/2010 Sb. o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o finančním zajištění vložil podobná ochranná ustanovení nejen do sektorových předpisů, ale i do předpisů procesních, včetně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v znění pozdějších předpisů, a zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů.

týká pouze pohledávek a závazků z obchodů, které byly uskutečněny před omezením nebo zákazem takové činnosti. I po uložení tohoto opatření je sice chráněn výkon práv a povinností ze závěrečného vyrovnání, ovšem z ustanovení nelze dovozovat možnost nadále provádět tímto opatřením zakázané či omezené činnosti; pohledávky, které by mohly být předmětem závěrečného vyrovnání, tak nebudou moci vůbec vzniknout.

Pro úplnost je třeba zmínit i směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2019/1023 o rámcích preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) č. 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenci), která ještě nebyla transponována do českého práva. V rámci této transpozice mohou členské státy stanovit, že přerušeni vymáhání individuálních nároků se nepoužije na dohody o vzájemném zápočtu, včetně dohod o závěrečném vypořádání, na finančních trzích, trzích s energií a komoditních trzích, pokud jsou takové dohody podle vnitrostátního insolvenčního práva vymahatelné. Přerušeni se však použije na případy, kdy věřitel vymáhá na dlužníkovi pohledávku, která vznikla v důsledku plnění dohody o vzájemném zápočtu.⁹⁰ V této souvislosti sdílím názor,⁹¹ že by Česká republika měla výše uvedené diskrece využít. Vzhledem k tomu, že je závěrečné vyrovnání chráněno v rámci insolvenčního řízení, ani já nevidím důvod, proč by nemělo být chráněno v preventivním (kolektivním) řízení, které má insolvenčnímu řízení přecházet. V současném návrhu zákona o preventiv-

⁹⁰ Viz čl. 7, odst. 6 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci.

⁹¹ Sprinz, 2020, podkapitola IV.

ni restrukturalizaci⁹² Česká republika své diskrece využívá, byť navrhovaná ochrana závěrečného vyrovnání není bezvýjimečná.⁹³

IV. ZÁVĚREČNÉ VYROVNÁNÍ S MEZINÁRODNÍM PRVKEM

Na finančním trhu není mezinárodní prvek výjimkou. Z pohledu českého účastníka finančního trhu se takový prvek v praxi bude projevovat zejména tím, že tento účastník uzavírá obchod se zahraniční protistranou nebo se tento obchod řídí zahraničním právem. V těchto případech se uplatní mezinárodní právo soukromé, ať už vnitrostátní⁹⁴ nebo nadnárodní, včetně směrnic a nařízení EU.⁹⁵ Pro závěrečné vyrovnání jsou relevantní zejména kolizní normy týkající se závazkových práv a řízení o úpadku. Kolizní normy upravující ceně papíry, investiční nástroje a jiné lis-

tiny jsou relevantní zejména pro finanční zajištění.⁹⁶

Ustanovení § 193 z. p. k. t. mezinárodní prvek dokonce předjímá tím, že závěrečné vyrovnání definuje jako ujednání smlouvy sjednané podle českého nebo zahraničního práva. Dvě české protistrany mezi sebou zpravidla uzavírají smlouvy podle českého práva. České banky s českými protistranami nebo zákazníky zpravidla uzavírají rámcovou smlouvu o obchodování na finančním trhu na základě vzoru vydaného ČBA, která je použitelná jak pro derivátové transakce, tak pro repo obchody a zápůjčky cenných papírů, nebo rámcové smlouvy připravené na základě vlastních vzorů těchto bank.

České banky se zahraničními protistranami nebo zákazníky a zahraniční banky s českými protistranami nebo zákazníky však zpravidla uzavírají standardní rámcové smlouvy podle zahraničního práva. Ve světě existují standardní rámcové smlouvy zvláště pro derivátové obchody,⁹⁷ repo obchody⁹⁸ a zápůjčky cenných papírů.⁹⁹ Například ISDA nabízí pro derivátové obchody nejen rámcovou smlouvu podle anglického práva nebo práva státu New York, ale i rámcovou smlouvu podle práva francouzského a irského. V Evropě kromě těchto rámcových smluv pro jednotlivé druhy obchodů existují ještě rámcové

⁹² Návrh zákona o preventivní restrukturalizaci ze dne 30. července 2021 je dostupný na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALBSC5ED4VXXK>

⁹³ Viz § 88, odst. 3 návrhu zákona o preventivní restrukturalizaci: „Ustanovení tohoto zákona nemají vliv na závěrečné vyrovnání podle zákona o podnikání na kapitálovém trhu. To neplatí v případě smluv o dodávkách zboží, služeb nebo energií, které jsou nezbytné pro pokračování běžného provozu obchodního závodu podnikatele, ledaže tyto smlouvy mají formu pozice obchodovatelné na burze nebo jiném trhu, která může být kdykoliv nahrazena v aktuální tržní hodnotě.“

I insolvenční zákon obsahuje ustanovení, která chrání smlouvy uvedené ve druhé větě (srovnej § 122. odst. 2 IZ v úpravě moratoria a § 127a, odst. 6 IZ v úpravě mimořádného moratoria). Ale ani tato ochranná ustanovení však nemají vliv na závěrečné vyrovnání. Ochrana závěrečného vyrovnání v insolvenčním zákoně je tak silnější než ochrana závěrečného vyrovnání navrhovaná v zákoně o preventivní restrukturalizaci.

⁹⁴ Například zákon o mezinárodním právu soukromém.

⁹⁵ Například Řím I či nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy nebo nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁹⁶ Viz § 83, odst. 5 z. m. p. s.

⁹⁷ ISDA vydala poslední verzi vzoru rámcové smlouvy v roce 2002 (*2002 ISDA Master Agreement*), která je dostupná za úplaty na www.isda.org

⁹⁸ International Capital Market Association vydala poslední verzi vzoru globální rámcové smlouvy pro repo obchody v roce 2011 (*2011 Global Master Repurchase Agreement* nebo *GMRA*), která je veřejně dostupná na www.icmagroup.org

⁹⁹ International Securities Lending Association vydala poslední verzi vzoru globální rámcové smlouvy pro zápůjčky cenných papírů v roce 2010 (*2010 Global Master Securities Lending Agreement* nebo *GMSLA*), která je dostupná pro členy této asociace na www.isla.co.uk

smlouvy specializované na konkrétní podkladová aktiva.¹⁰⁰ Naopak vzor rámcové smlouvy vydaný Evropskou bankovní federací je univerzálně použitelný, podobně jako vzor rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu, který ČBA nechala připravit na jejím základě.¹⁰¹ Stejně jako se v České republice používá zdejší vzor rámcové smlouvy vydaný ČBA, používají se v jiných zemích tamní vzory rámcových smluv podle tamního práva.¹⁰² Není však vyloučeno, aby tamní protistrana takovou smlouvu uzavřela i s protistranou českou.

Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Řím I“) stanoví, že smlouva se řídí právem, které si strany zvolí.¹⁰³ Takto určené právo se použije bez ohledu na to, zda je právem některé-

ho z členských států či nikoliv.¹⁰⁴ Česká smluvní strana je tak prakticky neomezena ve volbě práva, kterým se bude řídit rámcová smlouva s její protistranou. V praxi si i dvě české smluvní strany někdy volí zahraniční právo jako právo rozhodné pro jejich rámcovou smlouvu. Avšak v případě, že všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku takové volby nacházejí v České republice, není touto volbou práva dotčeno použití (tzv. kogentních) ustanovení českého práva, od nichž se nelze smluvně odchýlit.¹⁰⁵

Výjimkou jsou spotřebitelé, neboť Řím I omezuje volbu práva rozhodného pro spotřebitelské smlouvy. Smlouva uzavřená mezi spotřebitelem a obchodníkem se řídí právem země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště, pokud smlouva spadá do rozsahu profesionální nebo podnikatelské činnosti obchodníka a (a) obchodník provozuje takovou činnost v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště, nebo (b) se jakýmkoli způsobem taková činnost na tuto zemi zaměřuje. Český obchodník aktivní na zahraničním trhu (ve smyslu podmínek uvedených pod body (a) nebo (b) výše) by se mohl se zahraničním spotřebitelem dohodnout na volbě českého práva pro jejich rámcovou smlouvu. Avšak tento český obchodník by si měl být vědom, že v důsledku této volby nesmí být takový spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení práva země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště. Obdobně, zahraniční obchodník aktivní na českém trhu (ve smyslu podmínek uvedených pod body (a) nebo (b) výše) by se mohl s českým spotřebitelem dohodnout na volbě zahraničního práva pro jejich rámcovou smlouvu. Avšak tento zahraniční obchodník by si měl být vě-

¹⁰⁰ European Federation of Energy Traders vydala vzory rámcové smlouvy týkající se dodání elektřiny nebo plynu, které jsou veřejně dostupné na www.efet.org. International Emissions Trading Association vydala vzory rámcové smlouvy pro obchodování s emisními povolenkami a jinými jednotkami, které jsou veřejně dostupné na www.ieta.org. Ale například Weather Risk Management Association žádnou vlastní vzorovou dokumentaci nevydala, takže derivátové obchody, jejichž hodnota se vztahuje ke klimatickým ukazatelům, se uzavírají na základě vzoru rámcové smlouvy vydaného ISDA.

¹⁰¹ European Banking Federation vydala poslední verzi vzoru rámcové smlouvy pro finanční transakce v roce 2004 (*2004 Master Agreement for Financial Transactions*, známá též jako *European Master Agreement* či *EMA*), který je veřejně dostupný na www.ebf.eu, a to jak v angličtině, tak i v němčině, italštině, francouzštině a holandštině.

¹⁰² V Německu se používá vzor německé rámcové smlouvy pro finanční obchody (*Deutscher Rahmenvertrag für Finanztermingeschäfte*), který je veřejně dostupný na www.bankenverband.de. Ve Francii se používá vzor rámcové smlouvy týkající se operací v termínových finančních nástrojích (*Convention cadre FBF relative aux opérations sur instruments financiers à terme*), která je veřejně dostupná na www.fbf.fr

¹⁰³ Viz čl. 3, odst. 1 Řím I.

¹⁰⁴ Viz čl. 2 Řím I.

¹⁰⁵ Viz čl. 3, odst. 3 Řím I.

dom, že v důsledku této volby nesmí být takový spotřebitel zbaven ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení českého práva. Naopak, český spotřebitel, který by se na volbě zahraničního práva dohodl se zahraničním obchodníkem, by si měl být vědom, že ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení českého práva, by se mohl dovolávat jen v případě, že zahraniční obchodník je aktivní na českém trhu (ve smyslu podmínek uvedených pod body (a) nebo (b) výše).

V případě úpadku nebo podobné finanční situace je klíčový právní řád, kterým se bude řídit insolvenční řízení nebo jiné řízení, v jehož rámci se bude řešit taková situace. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2015/848 o insolvenčním řízení (přepřpracované znění), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční nařízení“) obsahuje kolizní normy pro úpadek většiny osob v Evropské unii s výjimkou pojišťoven, úvěrových institucí, investičních podniků nebo subjektů kolektivního investování.¹⁰⁶ Základní kolizní norma stanoví, že příslušné k zahájení hlavního insolvenčního řízení jsou soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka.¹⁰⁷ Jsou-li hlavní zájmy dlužníka soustředěny na území některého členského státu, jsou soudy jiného členského státu příslušné k zahájení insolvenčního řízení proti tomuto dlužníkovi pouze tehdy, pokud má provozovnu na území tohoto jiného členského státu. Účinky takového vedlejšího (místního) řízení jsou omezeny na majetek, který se nachází na území tohoto členského státu.

¹⁰⁶ Čl. 1, odst. 2 insolvenčního nařízení.

¹⁰⁷ Čl. 3, odst. 1 insolvenčního nařízení, které zároveň definuje místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jako místo, ze kterého dlužník své zájmy pravidelně spravuje a které je zjistitelné třetími osobami.

Členským státem, ve kterém se nachází majetek, se v případě pohledávek vůči třetím osobám, rozumí členský stát, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy povinné třetí osoby.¹⁰⁸ V případě, že by ohledně českého úpadce bylo zahájeno vedlejší insolvenční řízení v členském státu, kde jsou soustředěny hlavní zájmy protistrany, nelze vyloučit, že by český insolvenční správce závěrečné vyrovnání rozporoval s argumentem, že odpovídající pohledávky dlužníka jsou majetkem, na který se vztahuje vedlejší insolvenční řízení vedené v zahraničí. Insolvenční nařízení neobsahuje žádnou zvláštní kolizní normu pro závěrečné vyrovnání. Přesto se domnívám, že český insolvenční správce by měl uplatnit závěrečné vyrovnání na všechny pohledávky dlužníka a protistrany z příslušné rámcové smlouvy a teprve potom zvažovat, kde je případná výsledná pohledávka úpadce umístěna.

Insolvenční nařízení se nepoužije na řízení, která se týkají (a) pojišťoven, (b) úvěrových institucí, (c) investičních podniků nebo (d) subjektů kolektivního investování. Na úpadek pojišťoven,¹⁰⁹ bank či spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, kteří nemají omezené povolení k poskytování investičních služeb,¹¹⁰ se použijí kolizní normy obsažené v zákoně č. 91/2012 Sb. o mezinárodním

¹⁰⁸ Čl. 2, odst. 9, písm. viii) insolvenčního nařízení.

Písm. iii) obsahuje zvláštní kolizní normu pro pohledávky vůči úvěrovým institucím ohledně hotovosti na bankovních účtech. Členským státem, ve kterém se nachází majetek v podobě hotovosti na bankovních účtech u úvěrové instituce, se rozumí členský stát uvedený v čísle IBAN účtu nebo, v případě hotovosti na bankovních účtech u úvěrové instituce, která nemá číslo IBAN, členský stát, v němž má úvěrová instituce, u níž je účet veden, ústředí, nebo pokud je účet veden u pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, členský stát, v němž se daná pobočka, zastoupení nebo provozovna nachází.

¹⁰⁹ Viz §§ 115 a 116 z. m. p. s.

¹¹⁰ Viz §§ 112 až 114 z. m. p. s.

právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o mezinárodním právu soukromém“ nebo „z. m. p. s.“). Základní kolizní normy pro finanční instituce a pojišťovny jsou obdobné v tom, že insolvenční řízení se provádí v souladu s právními předpisy a postupy platnými ve státě, kde bylo takové finanční instituci nebo pojišťovně uděleno povolení k provozování činnosti, pokud není v samotném zákoně o mezinárodním právu soukromém stanoveno jinak.¹¹¹ Úprava úpadku finančních institucí obsahuje zvláštní kolizní normu, která stanoví, že ujednání o závěrečném vyrovnání se řídí výhradně právem rozhodným pro smlouvu, jíž se řídí tato ujednání.¹¹² Úprava úpadku pojišťoven už takovou zvláštní kolizní normu neobsahuje. Pro úpadek investičních společností a investičních fondů neobsahuje zákon o mezinárodním právu soukromém žádné kolizní normy.

Pokud by výše uvedené kolizní normy ohledně úpadku finančních institucí odkazovaly na české právo, uplatnila by se především hlava IV (Úpadek finančních institucí) části druhé insolvenčního zákona. V rámci této hlavy díl 1 obsahuje dílčí úpravu úpadku bank, spořitelních a úvěrních družstev, některých zahraničních bank, obchodníků s cennými papíry a jiných osob a díl 2 obsahuje dílčí úpravu úpadku pojišťoven a tuzemských zajišťoven provozujících svoji činnost na území České republiky. Nový díl 3 obsahuje dílčí úpravu úpadku podílového fondu a úpadku podfondu akciové společnosti s proměnným základním kapitálem, ačkoli takový fond či podfond nemá právní osobnost.¹¹³ Insolvenční zákon se však na finanční instituce zásadně uplatní až po odnětí licen-

ce nebo jen v omezeném rozsahu. A jak už bylo uvedeno v části III. výše, ustanovení insolvenčního zákona nemají vliv na závěrečné vyrovnání podle zákona upravujícího podnikání na kapitálovém trhu, jestliže závěrečné vyrovnání bylo uzavřeno před zahájením insolvenčního řízení.

V. UZNÁNÍ ZÁVĚREČNÉHO VYROVNÁNÍ ČNB

Pro věřitele z řad regulovaných finančních institucí může být závěrečné vyrovnání užitečné i v případě, že k úpadku protistrany nedojde. Při splnění předem stanovených podmínek totiž příslušné orgány uznávají závěrečné vyrovnání jako faktor snižující úvěrové riziko. V České republice je takovým orgánem ČNB.

Na banky a obchodníky s cennými papíry se použije nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nařízení o obezřetnostních požadavcích“), které stanoví, mimo jiné, kapitálové požadavky k úvěrovému riziku. Článek 295 (Uznání smluvního započtení za faktor snižující riziko) nařízení o obezřetnostních požadavcích stanoví, že instituce mohou v souladu s článkem 298 považovat za faktor snižující riziko pouze určité druhy dohod o započtení,¹¹⁴ u nichž byla smlouva o započtení uznána příslušnými orgány v souladu s článkem 296 a instituce splňuje požadavky stanovené v článku 297.¹¹⁵ Mezi tyto dohody o zapo-

¹¹¹ Viz § 112, odst. 4 a § 115, odst. 4 z. m. p. s.

¹¹² Viz § 113, odst. 2 z. m. p. s.

¹¹³ Viz §§ 388a až 388c IZ, které jsou účinné od 1. května 2020.

¹¹⁴ Ani evropské právo není terminologicky jednotné. Zatímco nařízení o obezřetnostních požadavcích v anglickém znění používá termín *contractual netting agreements*, anglické znění směrnice o finančním zajištění používá termín *close-out netting provision*.

¹¹⁵ Čl. 297 nařízení o obezřetnostních požadavcích stanoví následující povinnosti institucí (a některé další

čtení patří závěrečné vyrovnání ve smyslu § 193 z. p. k. t.

Článek 296 nařízení o obezřetnostních požadavcích stanoví, že příslušný orgán uzná dohodu o započtení, kterou instituce používají pro účely stanovení hodnoty expozice, avšak pouze pokud jsou splněny následující podmínky: (a) instituce uzavřela se svou protistranou dohodu o započtení, která vytváří jediný právní závazek pokrývající všechny zahrnuté operace, (b) instituce dala příslušným orgánům k dispozici písemné a odůvodněné právní posudky, (c) úvěrové riziko každé protistrany se počítá tak, aby se dospělo k jediné legální expozici napříč transakcemi s každou protistranou a (d) smlouva nesmí obsahovat žádné ustanovení, které v případě platební selhání protistrany umožňuje protistraně, u níž nedošlo k selhání, provádět pouze částečné nebo žádné platby do konkursní podstaty protistrany.¹¹⁶

Za účelem splnění podmínky uvedené pod bodem (b) výše banky a obchodníci s cennými papíry dávají ČNB k dispozici písemné a odůvodněné právní posudky prokazující, že v případě právního napaření dohody o započtení by pohledávky a závazky instituce nepřekročily hodnoty

---

v případě dohody o křížovém započtení): (i) instituce musí zavést a udržovat postupy k zajištění toho, aby právní platnost a vymahatelnost jejího smluvního započtení byla přezkoumána s ohledem na změny relevantních právních řádů uvedených v čl. 296 odst. 2 písm. b), (ii) instituce musí ve svých spisech uchovávat veškerou požadovanou dokumentaci vztahující se ke smluvnímu započtení a (iii) instituce zahrne vliv započtení do celkového úvěrového rizika protistrany a řídí úvěrová rizika protistrany na základě tohoto vlivu.

¹¹⁶ Podmínka uvedená pod bodem (d) platí i v případech, kdy je strana v platební neschopnosti čistým věřitelem. Jedná se o zákaz *walk-away clause*. Tento spíše žargonový výraz je výslovně uveden v anglickém znění nařízení o obezřetnostních požadavcích. Do českého znění tohoto nařízení byl však tento výraz přeložen poněkud právnicky jako „doložka o odstoupení.“

uvedené pod bodem (a) výše. Právní posudek musí odkazovat na platné právní předpisy (i) státu, v němž má protistrana své sídlo, (ii) státu, na jehož území se pobočka nachází, v případě pobočky podniku, která se nachází v jiné zemi, než je sídlo podniku, (iii) státu, jehož právním řádem se řídí jednotlivé operace zahrnuté do dohody o započtení, a (iv) státu, jehož právním řádem se řídí veškeré smlouvy nebo dohody potřebné ke splnění smluvního započtení. Má-li ČNB pochybnosti o tom, zda je smluvní započtení platné a vymahatelné podle právních předpisů výše uvedených států, nebude dohoda o započtení uznána za faktor snižující riziko pro kteroukoliv z protistran.

Vzor rámcové smlouvy o obchodování na finančním trhu vydaný ČBA, jakož i vzory rámcových smluv vydané mezinárodními asociacemi jsou navrženy tak, aby splňovaly podmínky uvedené pod body (a), (c) a (d) výše. K těmto rámcovým smlouvám jsou rovněž vydávány právní posudky tak, aby splňovaly podmínku uvedenou pod bodem (b) výše. Tyto posudky jsou však přístupné jen členům ČBA, případně příslušných mezinárodních asociací.

V této souvislosti vydala ČNB dohledové sdělení č. 2/2018 o uznávání smluvního započtení jako faktoru snižujícího riziko (dále jen „dohledové sdělení o započtení“). Účelem tohoto dohledového sdělení je informovat o očekáváních ČNB vůči institucím při používání smluvního započtení ke snížení příslušného rizika, kterému jsou vystaveny při výkonu činnosti.¹¹⁷ Očekávání ČNB se liší podle toho, zda je započtení sjednáno podle vzoru rámcové smlouvy vydaného ČBA nebo ISDA nebo je sjednáno jiné smluvní započtení.

---

¹¹⁷ Čl. I, odst. 2 dohledového sdělení o započtení.

U standardu ČBA¹¹⁸ stačí, když instituce oznámí písemně ČNB svůj záměr používat tento standard. Instituce v oznámení vždy uvede (A) očekávanou celkovou jmenovitou hodnotu obchodů s každou protistranou a údaje pro její nezaměnitelnou identifikaci, (B) použitou verzi standardu ČBA a nabytí účinnosti uzavřené smlouvy a (C) prohlášení, že je splněna podmínka uvedená pod bodem (c) výše a podmínky článku 297 nařízení o obezřetnostních požadavcích. Instituce může používat smluvní započtení jako faktor snižující riziko už od doručení oznámení záměru používat standard ČBA, které bude obsahovat všechny požadované údaje a přílohy.¹¹⁹

U standardu ISDA¹²⁰ je oznámení obdobné jako u standardu ČBA s tím, že prohlášení uvedené pod bodem (C) výše se týká nejen podmínky uvedené pod bodem (c) výše, ale i podmínek uvedených pod body (a) a (d) výše. Spolu s oznámením záměru používat standard ISDA však instituce musí předložit také relevantní právní posudky uvedené pod bodem (b) výše a jejich každou aktualizaci, ledaže by již instituce předložila relevantní právní posudek pro účely jiného záměru používat tuto rámcovou smlouvu a zároveň nebyl vypracován nový právní posudek nahrazující dříve předložený právní posudek. Instituce může používat smluvní započtení jako faktor snižující riziko až od doručení souhlasu ČNB se záměrem používat standard ISDA.¹²¹

U jiných smluvních započtení¹²² je oznámení obdobné jako u standardu ISDA. Ačkoli to dohledové sdělení o započtení výslovně neuvádí, je možné, že u těchto

jiných smluv bude ČNB vyžadovat i použitou verzi příslušného vzoru jiné rámcové smlouvy (tj. standardu odlišného od standardu ČBA nebo ISDA), případně konkrétní rámcovou smlouvu, pokud nebude připravena na základě žádného takového vzoru. Instituce může používat smluvní započtení jako faktor snižující riziko až od doručení souhlasu ČNB se záměrem používat sjednané započtení.¹²³

ČNB očekává, že instituce použijí pro účely oznámení záměru používat smluvní započtení vzor podle přílohy dohledového sdělení o započtení.¹²⁴ Bez ohledu na to, zda je započtení sjednáno podle standardu ČBA či ISDA nebo je sjednáno jiné smluvní započtení, ČNB rovněž očekává, že jí instituce předloží prohlášení uvedené výše alespoň jednou za rok od doručení oznámení záměru.¹²⁵

Související předpisy a judikatura

- § 1 a § 193 zákona o podnikání na kapitálovém trhu
- § 2756 a násl. občanského zákoníku
- § 2, § 6, § 7 a § 21 zákona o finančním zajištění
- § 97, § 109 a násl., § 231 a násl., § 235 a násl. a § 366 insolvenčního zákona
- § 81a a násl., § 85, § 135, § 142, § 148 a násl., § 168 a násl. zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu
- § 112 až § 116 zákona o mezinárodním právu soukromém
- čl. 295 až 297 nařízení o obezřetnostních požadavcích
- čl. I až IV dohledového sdělení o započtení

¹¹⁸ Čl. II, odst. 3 dohledového sdělení o započtení.

¹¹⁹ Čl. II, odst. 5 dohledového sdělení o započtení.

¹²⁰ Čl. III, odst. 6 a 7 dohledového sdělení o započtení.

¹²¹ Čl. III, odst. 8 dohledového sdělení o započtení.

¹²² Čl. IV, odst. 10 a 11 dohledového sdělení o započtení.

¹²³ Čl. IV, odst. 12 dohledového sdělení o započtení.

¹²⁴ Čl. V, odst. 17 dohledového sdělení o započtení.

¹²⁵ Čl. II, odst. 5, čl. III, odst. 8 a čl. IV, odst. 12 dohledového sdělení o započtení.

SUMMARY

GLAJCH, M.: CLOSE-OUT NETTING IN CZECH LAW

Close-out netting allows a financial market participant to manage the credit risk of a counterparty to transactions entered into by the participant with the counterparty in the financial market. Close-out netting is particularly useful for all creditors within such transactions upon the insolvency or similar financial situation of the counterparty. Moreover, rules regarding conflict of laws apply to close-out netting involving a cross-border element. Finally, close-out netting may be useful for regulated financial

institutions even if the counterparty remains solvent.

The purpose of this article is to provide the reader with a practical commentary on Czech laws and regulations currently applicable to close-out netting. This article does not advocate any fundamental change to the laws and regulations as a matter of legal policy. The author would, however, welcome any suggestions for such change or any critical comments on this article the reader may have.

agentura
BOVA

SPECIALISTA NA VZDĚLÁVÁNÍ PRÁVNÍKŮ

Také ve druhém pololetí letošního roku nabízíme semináře v klasické prezenční podobě, většinu z nich však pořádáme i v on-line verzích. Pokud se chcete vzdělávat v oblasti práva, musíte vyhledat relevantní, aktuální a ověřené informace od těch nej kvalitnějších českých právních odborníků. A přesně to poskytujeme již 31 let. Jsou to nejnovější výklady a judikatura ve všech právních oborech. Dobrý právník se stále vzdělává, skvělý právník se vzdělává s BOVOU.

V listopadu pořádáme například tyto právní semináře:

1. 11. 2021 Nový zákon o znalcích
1. 11. 2021 Smlouva a další právní jednání – existence, platnost, účinnost
1. 11. 2021 Aktuální otázky insolvenčního řízení z pohledu věřitele
2. 11. 2021 Novela občanského zákoníku a zákona o ochraně spotřebitele, změny v oblasti e-commerce
2. 11. 2021 Aktuální novinky českého e-Governmentu
3. 11. 2021 Zástavní právo v praxi
3. – 4. 11. 2021 Společné jmění manželů
4. 11. 2021 Veřejné zakázky: jak soutěžit kvalitu?
5. 11. 2021 Rekodifikace trestního řízení – přípravné řízení
8. 11. 2021 Význam času v právu, promlčení
8. 11. 2021 Kybernetická bezpečnost a ochrana dat pohledem soudního znaleství

DALŠÍ INFORMACE O SEMINÁŘÍCH (MÍSTO KONÁNÍ, PODROBNÝ OBSAH, INFORMACE O LEKTORECH APOD.)
A NABÍDKU DALŠÍCH AKTUÁLNÍCH SEMINÁŘŮ NALEZNETE NA NAŠICH WEBOVÝCH STRÁNKÁCH

www.bovapolygon.cz